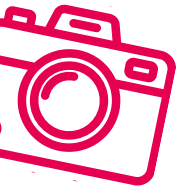

Çevrenin Genç Sözcüleri Programı (ÇGS) Gıda Okuryazarlığı Öğretmen Rehberi

PLAN'EAT Gıda Sürdürülebilirliği Eğitim Materyallerini ÇGS'nin 4 Adımlı Metodolojisiyle Kullanmak

Tema:
Gıda Güvenliği &
İklim Değişikliği

Ortaöğretim için (11-18 yaş) –
19-25 yaş grubuna da uyarlanabilir

Bu Rehber

Nasıl Kullanılır?

Bu rehber, öğretmenlerin PLAN'EAT gıda sürdürülebilirliği eğitim materyallerini bir bilgi kaynağı olarak kullanmasına yardımcı olur; ardından öğrencilerini ÇGS'nin dört adımıyla yereldeki bir gıda sorununu araştırmaya yönlendirir:

Araştırma → İnceleme → Çözüm Önerme → Haberleştirme → Yaygınlaştırma

Gıda sürdürülebilirliği konusuna yeni başlayan ya da gençlik ve çevre gazeteciliği/proje temelli öğrenme deneyimi olmayan öğretmenler düşünülerek hazırlanmıştır.

Süre Seçenekleri

45 dakikalık bir başlangıç dersi; ÇGS'nin her adımı için bir ders olacak şekilde 4 derslik bir akış; ya da 2-6 haftaya yayılabilen uzun soluklu bir proje.

Öğrenci Çıktısı

Kanıtı dayalı bir hikâye/çalışma (makale, foto-hikâye, video, podcast) ya da küçük ölçekli bir kampanya; ayrıca net bir "eylem çağrısı".

Öğrenci Çıktısı

Öğrenciler, planlama günlüğü ve değerlendirme/öz değerlendirme aracı olarak ÇGS Çalışma Kitabını (11-16 ya da 16+ versiyonunu) doldurur.

Öğretmenin Rolü

Her gıda başlığında "uzman" olmanız beklenmiyor; tematik bilgi notları, temel kavramlar ve kanıtlarla size destek oluyor.

Neler gerekiyor?

- 1 PLAN'EAT Gıda Sürdürülebilirliği Bilgi Notları Kitapçığı (basılı ya da dijital).
- 2 ÇGS Öğrenci Çalışma Kitabı kopyaları (basılı ya da dijital).
- 3 İsteğe bağlı: Fotoğraf/video için telefon veya tablet, okul kantini/yemekhane menüsüne erişim, gıda atığı ölçümü için tartı (yalnızca izin varsa).

Önerilen Öğretmen Kontrol Listesi

- ☐ Uygulama modelinizi seçin (yalnızca 45 dakikalık başlangıç, 4 derslik akış ya da uzun soluklu proje).
- ☐ Öğrencilerin nasıl çalışacağını belirleyin (ikili, 3–5 kişilik gruplar ya da sınıfta tek bir çalışma).
- ☐ Okulunuzun koşullarına uygun 2–4 araştırma rotası seçin (ör. kantinde/yemekhanede gıda israfı; etiketler ve ultra işlenmiş atıştırmalıklar; yerel/mevsimsel tedarik; gıdanın çevresel ayak izi).
- ☐ Çekim/röportaj ve çevrim içi paylaşım için okul politikalarını ve güvenlik/onay süreçlerini kontrol edin.
- ☐ Öğrencilerin görüşebileceği 1–3 yerel paydaş belirleyin (kantin/yemekhane sorumlusu, mahalle esnafı, çiftçi, okul hemşiresi, belediyenin atık ekibi, veli vb.).
- ☐ Sorun değil: araştırmalar beslenme çantaları, yakın çevredeki market/pazarlar, evdeki beslenme alışkanlıkları, suya erişim, gıda fiyatları ya da yereldeki gıda girişimleri üzerine kurulabilir.

İsteğe Bağlı: Ücretsiz FEE Akademi Eğitimleri

FEE Akademi, FEE'nin ücretsiz ve kendi hızınızda ilerleyebileceğiniz çevrim içi öğrenme platformudur. Bu kısa eğitimleri ÇGS'yi yürütürken kendinize güveninizi artırmak için kullanabilir ya da öğrencilere isteğe bağlı ödev/ek çalışma olarak verebilirsiniz.

Eğitimciler ve daha büyük yaş grubu öğrenciler için

(daha güçlü kanıt üretmek adına konuya derin bir bakış)

- [Leading with Purpose: Implementing the Young Reporters for the Environment Programme](#)
- [Learning & Teaching About the SDGs](#)
- [Introduction to Environmental Literacy](#)
- [Climate Change Education: From Knowledge to Action](#)
- [Outdoor Education: Using Nature as a Classroom](#)

Eğitimciler için

(profesyonel öğrenme)

- [GAIA 20:30 Circular Economy Course](#)
- [GAIA 20:30 Pollution Course](#)
- [GAIA 20:30 Biodiversity Course](#)

İpucu: Kaydolabilmek için öğrenenlerin [feeacademy.global](#) üzerinde ücretsiz bir hesap oluşturması gerekir.

Çok Yakında – Gezegen Sağlığı Diyetine Giriş

PLAN'EAT Projesi ile ÇGS nasıl örtüşüyor?

PLAN'EAT araç seti kaynaklarını, gıda sürdürülebilirliği konusunda bilgi ve farkındalık oluşturmak için kullanın. ÇGS'nin liderlik geliştirme metodolojisiyle de bu anlayışı yerelde bir araştırmaya ve topluma dokunan bir çözüme dönüştürün.

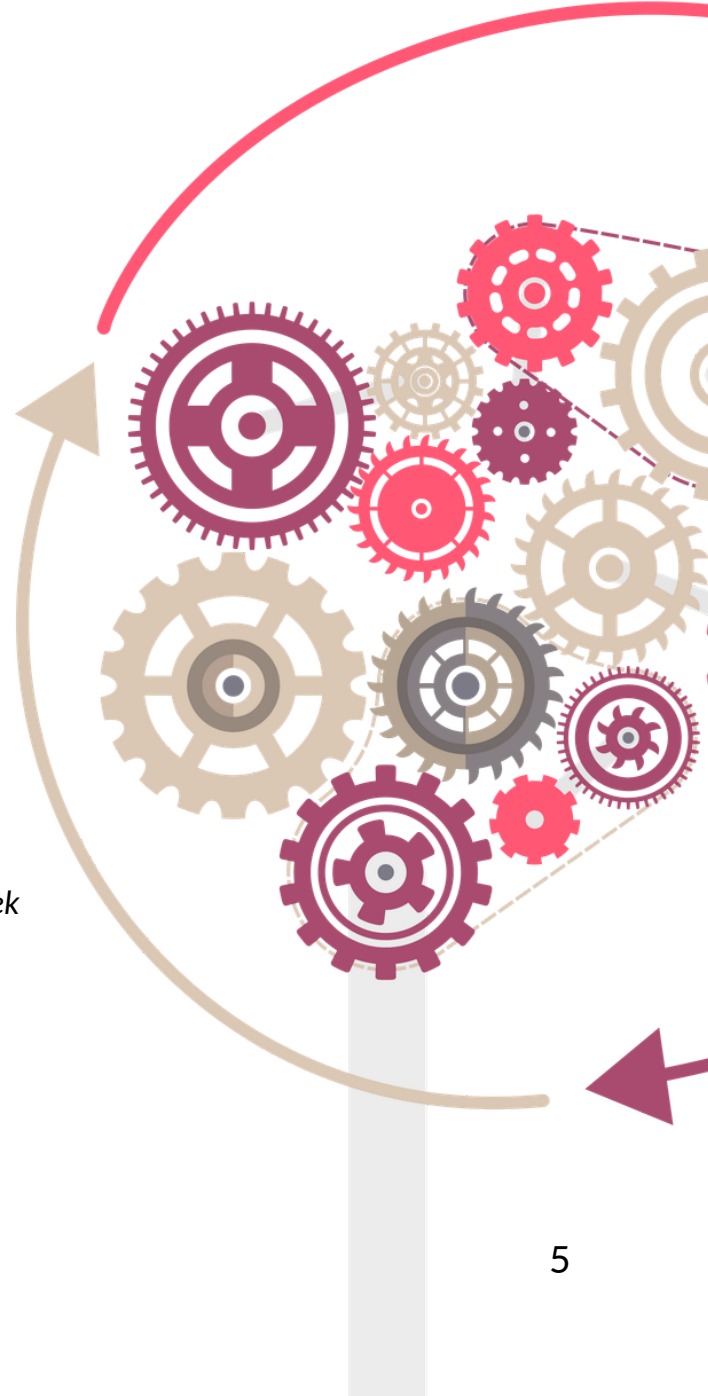
PLAN'EAT: Araç seti neleri kapsıyor?

PLAN'EAT araç seti, yedi başlık altında anlaşılır. Kanıta dayalı bilgiler ve sınıf içinde işe yarayan temel kavramlar sunar:

- 1 Gıda etiketlerini anlamak
- 2 Porsiyonları ve beslenme rehberlerini anlamak
- 3 Bitki ağırlıklı protein beslenmesini anlamak
- 4 Gıda işleme süreçlerini anlamak
- 5 Gıda israfı ve gıda kaybını anlamak
- 6 Gıdanın çevresel ayak izini anlamak
- 7 Gıda sistemlerini anlamak

Bu başlıklar, PLAN'EAT Müfredat Çerçevesi'nde öne çıkarılan üç temel davranış alanına bağlanır:

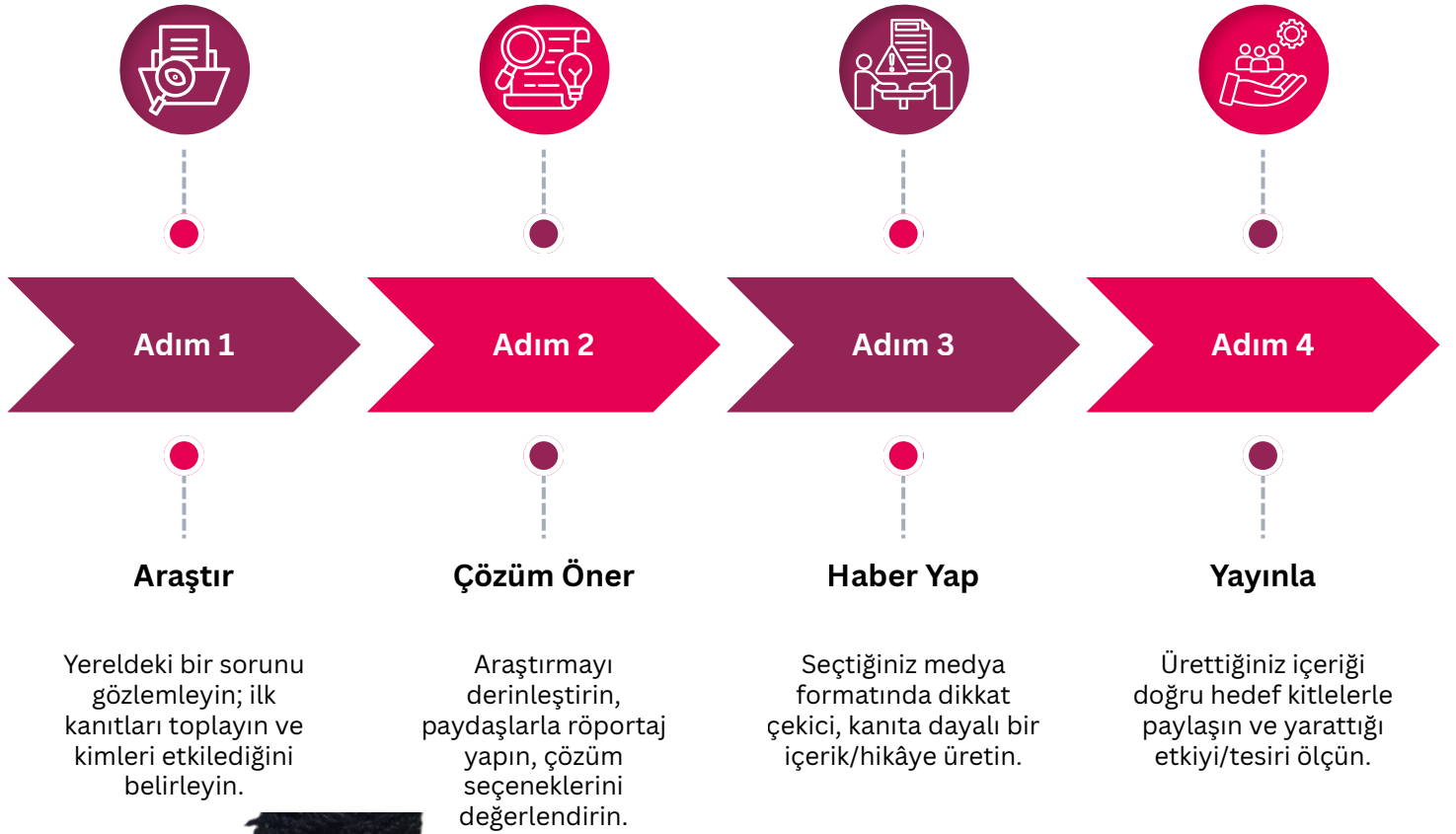
- Gezegen Sağlığı Diyetine yönelmek
- Gıda israfını azaltmak
- Yerel ve mevsimsel gıda sistemlerini desteklemek

Çevrenin Genç Sözcüleri: Öğrenmeyi Gençlerin Öncülüğünde Eyleme Dönüştürmek

ÇGS, proje temelli öğrenme yaklaşımını kullanır. Öğrenciler gerçek bir yerel sorunu belirler; araştırır, çözüm önerileri geliştirir, anlatır ve bunu bir hedef kitleyle paylaşır.

ÇGS'nin 4 Adımlı Metodolojisi

Öğretmenler için Temel Fikir

PLAN'EAT kaynaklarını "kanıt araç kutunuz", ÇGS adımlarını da "uygulama iskeletiniz" gibi düşünün. Öğrenciler çalışma kitabını; aldıkları kararları, topladıkları kanıtları ve süreçteki değerlendirmelerini kaydetmek için kullanır.

Araştırma rotasını hızlıca seçmek için bu tarama listesinden yararlanın. Araştırmayı yerelleştirmeye yardımcı, öğrenci dostu yönlendirmeler için aşağıdaki "Okul Gıda Güvenliği Kampanyası: Büyük Sorular ve Araştırma Yönlendirmeleri" bölümüne bakın.

- 1 Gıda etiketleri:** Popüler atıştırmalıkların/ içeceklerin etiketlerini inceleyin. Ürünlerin nereden geldiğini haritalayın.
ÇGS Çıktıları: *İnfografik, açıklayıcı makale, foto-hikâye.*
- 2 Porsiyonlar ve rehberler:** Porsiyonları ve öğrenci geri bildirimlerini karşılaştırın; porsiyonları gıda israfıyla ilişkilendirin.
ÇGS çıktıları: *Röportajlı makale, yemekhane/kantin afişi.*
- 3 Bitki ağırlıklı protein beslenmesi:** Bitkisel protein seçeneklerini ve önündeki engelleri takip edin; çevresel ayak izi ve erişilebilirlik/uygun fiyatla ilişkilendirin.
ÇGS çıktıları: *Uzun format video haber, podcast tartışması, menü önerisi.*
- 4 Gıda işleme:** Gıdaları işlenme düzeyine göre sınıflandırın; pazarlama ve ambalajlama örüntülerini analiz edin.
ÇGS çıktıları: *Kısa video, makale..*
- 5 Gıda kaybı ve israfı:** İsraf sayımı/denetimi yapın; israfın nerede ve neden olduğunu belirleyin; küçük değişiklikler deneyin.
ÇGS çıktıları: *Kampanya, foto-hikâye, eylem planı.*
- 6 Gıda ayak izi:** Bir öğle yemeği ürününün ayak izini yaklaşık olarak hesaplayın; yerel/mevsimsel olanla ithal olanı karşılaştırın.
ÇGS çıktıları: *Veri hikâyesi, infografik, açıklayıcı video.*
- 7 Gıda sistemleri:** "Tarladan sofraya" yolculuğu haritalayın; iklim risklerini belirleyin; yerelde gıda güvenliğini araştırın.
ÇGS çıktıları: *Uzun soluklu dosya/haber, paydaşlarla podcast.*

Vaktiniz kısıtlıysa grupların tek bir konu seçmesine izin verin. Zamanınız varsa istasyon çalışması yaparak grupların birkaç başlığı kısa kısa deneyimlemesini sağlayın; ardından odak konularını seçsinler.

Öğrenci Çalışma Kitabını Kullanmak

(Uyum Rehberi)

ÇGS Çalışma Kitabı, 4 adımın tamamı için bir “öğrenci planlama günlüğü” olarak tasarlanmıştır. 11–16 yaş için ayrı, 16+ yaş için ayrı bir sürümü vardır.

Önerilen yaklaşım:

- Çalışma kitabını basıp başlangıç dersinde dağıtın. Öğrenciler 1. adıma hemen başlasın ve kitabı proje dosyaları gibi süreç boyunca yanlarında tutsunlar.
- Çalışma kitabındaki görevleri ders çıktılarınız ve haftalık kontrol noktalarınız olarak kullanın.
- Önemli dönüm noktalarında (2. adımın sonunda ve final tesliminde) çalışma kitabını toplayıp hızlı geri bildirim verin.

Her adımda öğretmenlerin nelere dikkat etmesi gerekir?

- 1 Adım 1: Araştır** Net bir yerel sorun; ilk örnek/kanıt (fotoğraf/çizim/açıklama); kimlerin etkilendiği; erken düzeyde neden–sonuç düşünmesi; yerel–küresel bağlantı.
- 2 Adım 2: Çözüm Öner** En az 2 güvenilir bilgi/kanıt (kaynak gösterilerek); en az 2 röportaj sorusu; güvenilirlik kontrolü yapıldığına dair iz; mevcut iyi uygulamalar ve olası çözümlerle ilgili notlar.
- 3 Adım 3: Haber Yap** Belirlenmiş bir format ve hedef kitle; net bir mesaj; kanıtların içeriğe yedirilmesi (alıntı/veri); sonunda bir sürdürülebilir beslenme önerisi ve/veya eylem çağrısı.
- 4 Adım 4: Yayınla** Nerede ve nasıl paylaşılacağına dair gerçekçi bir plan; destek olabilecek paydaşlar/ortaklar; etkiyi ölçme fikirleri; raporun ötesine geçen bir “sonraki adım”.

Disiplinler-arası Bağlantı Noktaları

Bu çalışma pek çok derse kolayca entegre edilebilir. Gıda uzmanı olmanıza gerek yok! Odağınız; soru sorma/araştırma, kanıt toplama ve etkili iletişim olsun.

Ders Alanı	Doğal Müfredat Bağlantısı	ÇGS için En Uygun Yaygınlaştırma Formatları
Fen	Tarım üzerindeki iklim etkileri; beslenme; enerji ve kaynaklar	Makale, uzun formatlı video, kısa formatlı video
Coğrafya	Gıda sistemleri, ticaret, yerel-küresel bağlantılar, gıda güvenliği haritalaması	Makale, fotoğraf hikaye, podcast
Matematik	Veri toplama ve analiz (anketler, atık tartımı, grafikler)	Veri odaklı makale, kısa formatlı video
Dil, Edebiyat, Yabancı Diller	İkna edici yazı, hikâye anlatımı, hedef kitle farkındalığı	Makale, podcast
Medya, Bilişim	İçerik üretimi, editörlük, sorumlu yayıncılık	Video, podcast, kısa formatlı video
Tasarım & Teknoloji, Gıda Teknolojileri	Gıda işleme süreçleri, tarifler, ürün tasarımı, ambalajlama	Video, kısa formatlı video, fotoğraf hikaye
Vatandaşlık, Sosyal Bilimler, Sağlık	Eşitlik, erişim, seçimler, iyi olma hâli, topluluk eylemi	Uzun formatlı video, podcast
İşletme, İktisat	Tedarik zincirleri, fiyatlandırma, pazarlama, dışsal bağlantılar	Makale, podcast

Uygulama Seçenekleri

45-dakikalık Giriş Dersi

(Tek Ders)

Öğrenciler, ders içinde seçtikleri bir araştırma odağı ve çalışma kitabına kaydedilmiş ilk planlarıyla (Adım 1) çıkar. Bu “hafif” oturum, ÇGS’nin 3. ve 4. adımlarının bağımsız tamamlanmasını destekler.

Daha az rehberliğe ihtiyaç duyan, büyük yaş grubu öğrenciler için daha uygundur.

Öğrenci Öğrenme Hedefleri

- Okulumda/yaşadığım çevrede iklim değişikliği ve/veya gıda temelli sorunları fark edebilirim.
- Kanıtla yanıtlanabilecek bir araştırma sorusu oluşturabilirim.
- Kimlerin etkilendiğini ve bunun neden önemli olduğunu belirleyebilirim.

Gerekli Kaynaklar

- PLAN'EAT bilgi notları kitapçığı (basılı ya da cihazlarda).
- Öğrenci çalışma kitabı (Adım 1 sayfaları).
- Post-it/mini beyaz tahta; önceden temiz şekilde toplanmış örnek ambalajlar/atıştırmalık paketleri.

Süre	Etkinlikler	ÇGS Öğrenci Çalışma Kitabı
0-5 dk	Okulda "gıda anları"na dair 3-5 görsel gösterin (kantin kuyruğu, beslenme çantaları, otomat, artan yemekler vb.). 'Yediklerimiz, iklim ve adalet hakkında bize nasıl bir hikâye anlatıyor?'	Temayı tanıtır
5-10 dk	ÇGS'nin 4 Adımını ve "gençlerin öncülüğünde habercilik" fikrini anlatın. Öğrenciler sadece kompozisyon yazmayacak; gerçek bir konunun peşine düşüp araştırarak.	Çalışma kitabına giriş ve Adım 1 başlığı
10-25 dk	PLAN'EAT istasyonları (4-7 başlık seçin). Gruplar hâlinde öğrenciler bir bilgi notunu hızlıca gözden geçirip post-it'lere şunları yazsın: 1)Seni ne şaşırttı? 2)Bunu okulumuzda/çevremizde nerede görebiliriz? 3)Araştırabileceğimiz tek bir soru.	Öğrenciler fark ettikleri 3 sorunu sıralar
25-35 dk	Her grup 1 "haber fikri" paylaşır. Sınıf oylayabilir ya da gruplar bağımsız karar verebilir. Öğretmen (ya da sınıf) bunu açık uçlu, araştırmaya uygun bir soruya dönüştürmeye yardımcı olur.	Öğrenciler bir örnek seçer ve bunun neden önemli olduğunu açıklar
35-43 dk	Öğrenciler, kimlerin etkilenebileceğini ve toplayabilecekleri ilk kanıtın ne olacağını yazar (fotoğraf, menü, atık sayısı, etiket örnekleri, kısa anket vb.). "Ne zamana kadar" yapılacağını da belirlerler.	"Kimler etkileniyor?" ve "Kimse harekete geçmezse ne olur?" bölümlerini doldurun.
43-45 dk	Her öğrenci araştırma sorusunu ve görüşebileceği 1 paydaşı (röportaj yapabileceği kişiyi/kurumu) yazar.	*Kitapçığın kalan kısmını ve tamamlanma sürecini kendi ders planınıza ve takviminize göre düzenleyin.

Yalnızca tek bir dersiniz varsa bile öğrenciler, 2. 3. ve 4. adımları ödev olarak ya da başka derslere yayılan küçük görevler hâlinde tamamlayabilir:

- Adım 2 (Ödev): 2 güvenilir bilgi/kanıt bulun ve 2 röportaj sorusu yazın.
- Adım 3 (Ödev): Bir başlık ve 3 ana mesaj taslağı çıkarın. ÇGS medya formatınızı seçin.
- Adım 4 (Ödev): Okul içinde paylaşın (pano, danışmanlık/rehberlik grubu vb.) ve yarattığı etki üzerine değerlendirme yapın.

4 Derslik Bir Akış

(ÇGS'nin Her Adımı İçin Bir Ders)

Her adım için bir ders ve dersler arasında kısa ödevler, “dolu dolu” bir ÇGS deneyimi için önerilen asgari düzeydir. Daha fazla yönlendirmeye ihtiyaç duyabilecek küçük yaş grubu öğrenciler için de daha uygundur.

Ders 1: Araştırma (Adım 1)

Yukarıdaki 45 dakikalık başlangıç dersini aynen uygulayın ya da ihtiyaca göre uyarlayın.

Ödev: Derste ele alınan temayla ilgili 1 kanıt toplayın (fotoğraf, etiket, menü ekran görüntüsü, sayım kaydı, kısa bir alıntı vb.).

Ders 2: Çözüm Önerme (Adım 2)

Amaç: Güvenilir kaynaklar ve paydaşların görüşleriyle nedenleri anlamak; çözüm seçeneklerini sınamak.

“Güvenilir kaynak” üzerine mini bir ders yapın. Görüş-kanıt-uzmanlık arasındaki farkı vurgulayın; önyargıyı nasıl fark edeceklerini anlatın.

Öğrenciler röportaj sorularını yazar ve okul topluluğundan kimlerle görüşebileceklerini belirler.

Konuya hâkim olmak ve çözüm yönlerini (diyet dönüşümü, israfı azaltma, yerel/mevsimsel sistemler) tanıtmak için PLAN'EAT bilgi notundan yararlanın.

Öğrenciler çalışma kitabındaki 2. Adım görevlerini tamamlar (2 soru, 2 kanıt ve güvenilirlik kontrolü).

Ödev: Okul içinde 1 mini röportaj yapın ya da bir e-posta ile görüşme talep edin; ayrıca 1 kaynak daha bulun.

İsteğe Bağlı (FEE Akademi ile Araştırmayı Güçlendirme)

Öğrenciler arka plan bilgisini güçlendirmek isterse “birini seç” şeklinde kısa bir eğitim önerilir; onlardan, seçtikleri eğitimden iki güvenilir bilgi/tanım çıkarıp Adım 2 kanıt günlüğüne eklemelerini isteyebilirsiniz.

- [Learning & Teaching About the SDGs](#)
- [GAIA 20:30 Circular Economy Course \(ages 16+\)](#)
- [GAIA 20:30 Pollution Course](#)

Ders 3: Haber Yapma (Adım 3)

Amaç: Seçilen medya formatında hem doğru hem de ilgi çekici bir ilk taslak üretmek.

Öğrenciler çalışma kitabındaki Adım 3 (Haber Yap) görevini tamamlar. Bir ÇGS medya formatı seçer; bir başlık/manşet ya da slogan taslağı çıkarır; hedef kitleyi tanımlar; ana mesajları ve kullanılacak görselleri planlar; sonunda bir sürdürülebilir beslenme ipucu / eylem çağrısı ekler ve gelen geri bildirimlere göre neleri iyileştireceğini not eder.

Güçlü bir giriş/odak, alıntı kullanımı, kanıtı görünür kılma ve abartıdan kaçınma gibi temel bir gazetecilik becerisini öğretin.

Ödev: Seçtiğiniz formatta ilk tam taslağı bitirin; kanıtları ekleyin (en az 2 kaynak gösterilmiş bilgi ve 1 alıntı/röportaj ya da denetiminizden bir veri noktası). Bir sonraki derse yaygınlaştırma planı yapabilmek için neredeyse hazır bir versiyonla gelin.

İsteğe Bağlı (Öğrenci Becerilerini Güçlendirme - FEE Akademi)

Öğrenciler gazetecilik ya da medya üretimine yeni başlıyorsa, seçtikleri formata uygun kısa bir eğitimi (ödev/ek çalışma olarak) tamamlayabilirler. Ardından, öğrendikleri bir tekniği Adım 3 çalışma kitabı planlarına taşımalarını isteyin (ör. daha güçlü bir giriş, röportaj yaklaşımı, çekim planı ya da bir kurgu/edit kararı).

- [Storytelling for Climate Action: Writing with YRE](#)
- [Storytelling for Climate Action: Photography with YRE](#)
- [Storytelling for Climate Action: Filmmaking with YRE](#)

Ders 4: Yayınlama (Adım 4) ve Değerlendirme

Amaç: Çalışmalarını bir hedef kitleyle paylaşmaları ve yarattığı etkiyi değerlendirmeleri.

Öğrenciler basit bir yaygınlaştırma planı hazırlar (nerede paylaşılacak, kim destek olur, etki nasıl ölçülür). Öğrenciler çalışma kitabındaki Adım 4 (Yayınla) görevlerini tamamlar: nerede paylaşılacağı; kimlerin yaygınlaştırmaya yardımcı olabileceği; kısa bir eylem çağrısı; etkiyi nasıl ölçecekleri; ve paylaşım sonrası atılacak bir sonraki adım.

Okul içinde paylaşım örnekleri: danışmanlık/rehberlik saatinde sunum, kütüphane panosu/sergisi, okul web sitesi, tören konuşması için kısa bir bölüm, veli bülteni, yemekhane/kantin panosu.

Sorular: Ne değişti (farkındalık, sohbetler, davranışlar)? Sırada ne var?

Ödev: Plana göre yaygınlaştırmayı yapın (en az 2 kanal hedefleyin) ve kanıt toplayın (sergiden fotoğraf, ekran görüntüsü, tören saatine dair kısa not). Yalnızca okulun onaylı kanallarını kullanın. Öğrenciler etkiye dair kanıtları kaydeder (kim gördü, tepkiler, verilen sözler, davranış değişikliği vb.) ve çalışma kitabındaki değerlendirme bölümlerini doldurur: "Benim ÇGS Yolculuğum" ve "Bir Sonraki Adımlarım".

İsteğe bağlı: Uygunsa ÇGS Yarışması için başvuru hazırlayın.

(2-6 Hafta)

Uzun Soluklu Bir Proje

Amaç: ÇGS eğitimi almış öğrencilerin öncülüğünde yürütülen, okul genelini kapsayan bir kampanya.

Bu uzun soluklu proje, öğrencilerin “tek derslik” bir çalışmanın ötesine geçip Gıda Güvenliği ve İklim Değişikliği konusunda daha derin, gerçek hayata dokunan bir araştırma yapmasına yardımcı olur. PLAN'EAT bilgi notlarını bir bilgi zemini olarak kullanarak öğrenciler ÇGS'nin 4 Adımını uygular; yerelle güçlü bağı olan, yaratıcı ve eyleme teşvik edecek şekilde tasarlanmış kanıta dayalı bir haber dosyası ya da kampanya üretirler. Süreç boyunca profesyonel gazetecilerin ve değişim yaratan kişilerin kullandığı becerileri denerler: keskin sorular sormak, bilgiyi doğrulamak, farklı bakış açılarını dinlemek, net ve anlaşılır iletişim kurmak, etkiyi ölçmek. Projenin finalinde öğrenciler çalışmalarını gerçek bir hedef kitleyle paylaşır ve nelerin değiştiğini, ne öğrendiklerini, sırada ne olması gerektiğini değerlendirir. Bu değerlendirme de ÇGS öğrenci çalışma kitabındaki yönlendirmeler ile “Bir Sonraki Adımlar” bölümlerinin mantığını takip eder.

Okul Geneline Yayılan Bir Gıda Güvenliği Kampanyası

Bu uzun soluklu model, ÇGS konusunda zaten eğitim almış (ya da bu projeye birlikte tecrübe kazanacak) öğrencilerin öncülüğünde daha geniş kapsamlı bir okul kampanyasına dönüşecek şekilde tasarlanmıştır. Bu öğrenci liderler, odağı planlar, daha küçük yaştaki öğrencilere mentorluk yapar, veri toplama sürecini koordine eder ve ortaya çıkan çıktının ÇGS standartlarını karşıladığından emin olur (doğru, kanıta dayalı, anlaşılır ve etkisi güçlü).

Okul genelini kapsayan bir yaklaşım şunları içerebilir:

- ➔ Okul geneline yayılan eylemler (sadece farkındalık çalışmaları değil): Örneğin belirli bir alanda gıda israfını azaltmak, etiketleme/yönlendirmeyi iyileştirmek, “akıllı porsiyonlar” haftası düzenlemek, bitki ağırlıklı seçenekleri teşvik etmek ya da gıda paylaşımı girişimlerini görünür kılmak...
- ➔ Görünür yaygınlaştırma: Törenler, sergiler/panolar, kantin/yemekhane mesajları, danışmanlık saatinde sunumlar, bültenler, okul web sitesi/sosyal medya kanalları ve yerel topluluk ortakları. Ayrıca ÇGS Öğrenci Çalışma Kitabının 4. adımında önerildiği gibi basit bir etki kontrolüyle destekleme (sohbetler, verilen sözler, davranış değişiklikleri).

ÇGS eğitimi almış öğrencileri kampanya lideri konumuna getirince iş daha sürdürülebilir hâle gelir: Her yılın ekibi bir sonrakini yetiştirebilir, okulun “gıda kültürünü” güçlendirebilir ve öğrencilerin haberleri ile çözüm önerilerinden oluşan yaşayan bir arşivi adım adım büyütebilir. Bu sayede, bireysel ya da grup olarak en güçlü çalışmalarını ÇGS Uluslararası Yarışmasına göndermeleri de mümkün olur.

Önerilen Zaman Çizelgesi

Hafta	Odak	Temel Çıktılar
1	Başlangıç ve Adım 1 (Araştırın)	Konu seçildi; başlangıç kanıtları toplandı; çalışma kitabında Adım 1 tamamlandı.
2	Adım 2: Kaynakları ve paydaşları belirleyin.	- Ortak bir kampanya sorusu belirlenir (ör. “Okul topluluğumuz ne kadar gıda güvenliğine sahip?” ya da “Öğle yemeği tercihlerimizin iklim ayak izi nedir?”) ve farklı sınıflar konunun farklı yönlerini araştırır. - Öğrenci liderlik rolleri: editörler, röportörler, veri sorumluları, yaratıcı ekip ve yaygınlaştırma sorumluları. Böylece proje ekip çalışmasını ve sahiplenmeyi güçlendirir. Röportajlar planlanır; 2-5 güvenilir kaynak bulunur; çalışma kitabında Adım 2 ilerler.
3	Okul topluluğunda çözüm denemeleri yapın.	Çözüm değerlendirme matrisi hazırlanır; bir öneri seçilir; çalışma kitabında Adım 2 tamamlanır.
4	Adım 3: Haber metni/ürün taslağı ve ilk değerlendirme	İlk taslak; geri bildirim döngüsü
5	Adım 4: Raporu tamamlayın ve yaygınlaştırma planını hazırlayın.	Nihai çıktı; yaygınlaştırma planı; izin/onay süreçleri kontrol edildi.
6	Yaygınlaştırın, ölçün ve değerlendirin.	Paylaşım etkinliği; basit etki ölçümü; değerlendirme soruları tamamlandı.

Güvenlik ve İzinler Notu:

İzin olmadan öğrencilerin fotoğrafını/video kaydını almayın; hassas kişisel veri toplamaktan kaçının; gıdayla ilgili her etkinlik için alerji ve hijyen onaylarını alın; tadım, anket ya da röportaj yapmadan önce okul kurallarını mutlaka doğrulayın.

Eşitlik ve İyi Olma Hâli İçin Temel İlkeler

- ➔ Odağı, bireyleri ya da aileleri eleştirmek yerine sistemlere ve çevresel koşullara verin.
- ➔ Vücut, kilo ya da kişisel beslenme tercihlerini yargılayan etkinliklerden kaçının. Nötr bir dil kullanın ve “katılmak istemeyenler için alternatifler” sunun.
- ➔ Hassas kişisel veri toplamayın (ör. hane geliri, sağlık durumları). Anketleri anonim ve isteğe bağlı tutun.
- ➔ Kültürel ve dini beslenme pratiklerine saygı gösterin. Farklı bakış açılarına alan açın; farklılıkları özenli bir dille ele alın.

Okul Gıda Kampanyası Büyük Sorular ve Araştırma Yönlendirmeleri

Bu fikirleri derslerde öğrencilerin zihnini açacak yönlendirmeler olarak kullanın. Bunlar “kesin sorular” olmasın; öğrencileri bunları kendi okul/çevre bağlamına uyarlamaya ve kendileri için anlamlı araştırma sorularına dönüştürmeye teşvik edin.

Her grup için bir tema seçin (ya da farklı gruplara farklı temalar atayın). Öğrenciler seçtikleri soru(lar)ı kullanarak öğrenci çalışma kitabında ÇGS’nin 1. Adımını (Araştırın) ve 2. Adımını (Çözüm Önerme) doldurabilir.

Gıda Etiketleri

Kampanya sorusu: Öğrencileriniz gıda etiketlerini ve sürdürülebilirlik/sağlık iddialarını gerçekten anlayabiliyor mu?

- Kantinde/otomatlarda/çevredeki marketlerde en sık hangi iddialar karşımıza çıkıyor; peki bunlar gerçekte ne anlama geliyor?
- Öğrenciler bir ürünün ambalajında ilk neye bakıyor, neden?
- En sık hangi yanlış anlamalar görülüyor (içindekiler, alerjenler, porsiyon önerileri, eko-etiketler)?

Porsiyonlar ve Beslenme Rehberleri

Kampanya sorusu: Okulun yemek porsiyonları öğrencilerin ihtiyacını karşılarken israfı da azaltıyor mu?

- Öğrenciler, porsiyonların açlık ve hareket düzeylerine uyduğunu düşünüyor mu?
- En sık hangi yiyecekler artıyor ve öğrenciler bunun için hangi gerekçeleri söylüyor (lezzet, süre, porsiyon büyüklüğü, seçenekler)?
- Hem memnuniyeti artırıp hem de israfı azaltabilecek küçük bir değişiklik ne olabilir; bunu nasıl ölçeceğiz?

Bitki Temelli Protein

Kampanya sorusu: Öğrencilerin gerçekten istediği bitki temelli öğünleri okulumuzda “normal” hâle getirmek ne kadar gerçekçi?

- Okul beslenmesinde hafta boyunca kaç tane bitki temelli protein seçeneği var; bunlar ne kadar görünür ve iştah açıcı?
- Öğrencileri bitki temelli seçeneklerden uzak tutan şey ne (lezzet, maliyet, kültür, alışkanlık, yanlış bilgi vb.)?
- Öğrencilerin gerçekten deneyebileceği bir “değiş-tokuş” önerisi ne olur; bunu ne destekler?

İşlenmiş Gıdalar

Kampanya sorusu: Okulda tükettiklerimizin ne kadarı çok işlenmiş; bu tercihleri asıl ne belirliyor?

- İçerik ve katkı maddelerine bakınca okulda yaygın tüketilen hangi atıştırmalıklar/öğünler en çok işlenmiş görünüyor?
- Pazarlama ve ürün yerleşimi, içerik ya da besin değerinden daha fazla nasıl etkiliyor?
- Maliyeti artırmadan ya da öğrencileri zorlamadan, işe yarayabilecek pratik alternatifler neler olabilir?

Gıda İsrafı ve Gıda Kaybı

Kampanya sorusu: Okulumuzda neleri israf ediyoruz, neden ediyoruz ve bunu gerçekten ne azaltır?

- En fazla israf nerede oluyor (serviste, tabaklarda, açılmadan atılan ürünlerde, depolamada) ve israfı nasıl ölçebiliriz?
- Öğrenciler yiyeceklerini neden çöpe atıyor (süre, lezzet, porsiyon, sosyal etkenler)?
- Okulumuzda en iyi müdahale ne olur ve etkisini nasıl takip edeceğiz?

Gıdanın Çevresel Ayak İzi

Kampanya sorusu: Okul topluluğumuzda öğle yemeklerinin ayak izini en çok hangi değişiklikler azaltır?

- Tipik bir öğle yemeğimizin tahmini ayak izi nedir ve en çok hangi kısmı etkiliyor (malzeme mi ambalaj mı)?
- İki farklı öğle yemeği seçeneğini karşılaştırınca (maliyet, ayak izi, öğrenci tercihi) ortaya ne çıkıyor; bu bize ne söylüyor?
- En yaygın ambalaj türleri hangileri ve öğrencilerin gerçekten destekleyeceği gerçekçi bir azaltma fikri ne olabilir?

Gıda Sistemleri

Kampanya sorusu: Okul topluluğumuz ne kadar “gıda güvenliğine” sahip; onu daha dayanıklı ve daha adil kılan şeyler neler?

- Okul yiyecekleri (izini sürebildiğimiz kadar) nereden geliyor ve tedarikini/fiyatını hangi iklim riskleri etkiliyor?
- Yaşadığımız çevrede uygun fiyatlı, sağlıklı gıdaya erişmek ne kadar kolay (mesafe, maliyet, zaman, ulaşım)?
- Gıda sisteminizi iyileştirecek, okulun atabileceği tek bir gerçekçi adım ne olabilir ve kimlerin işin içinde olması gerekir?

Kanıt, Etik ve Kalite

Öğrencilerin Kullanabileceği Kanıt Türleri

Aşağıdaki kanıt türlerinin bir karışımını teşvik edin:

Birincil kanıtlar: gözlemler, anketler, ölçümler (ör. israf sayımları), fotoğraflar, röportajlar.

İkincil kanıtlar: Devlet/BM raporları, güvenilir STK'lar, bilimsel özetler, okul politika belgeleri, (paylaşıyorsa) yemekhane/kantin tedarik bilgileri.

Bilgiyi Güvenilir Kılmak (Mini Ders)

- Bunu kim yazmış ve neden? (amacı ve olası önyargı)
- Veri nereden geliyor? (yöntem, örneklem büyüklüğü, şeffaflık)
- Güncel mi ve bizim bağlamımız için gerçekten ilgili mi?
- En az bir başka güvenilir kaynakla çapraz kontrol edebiliyor muyuz?

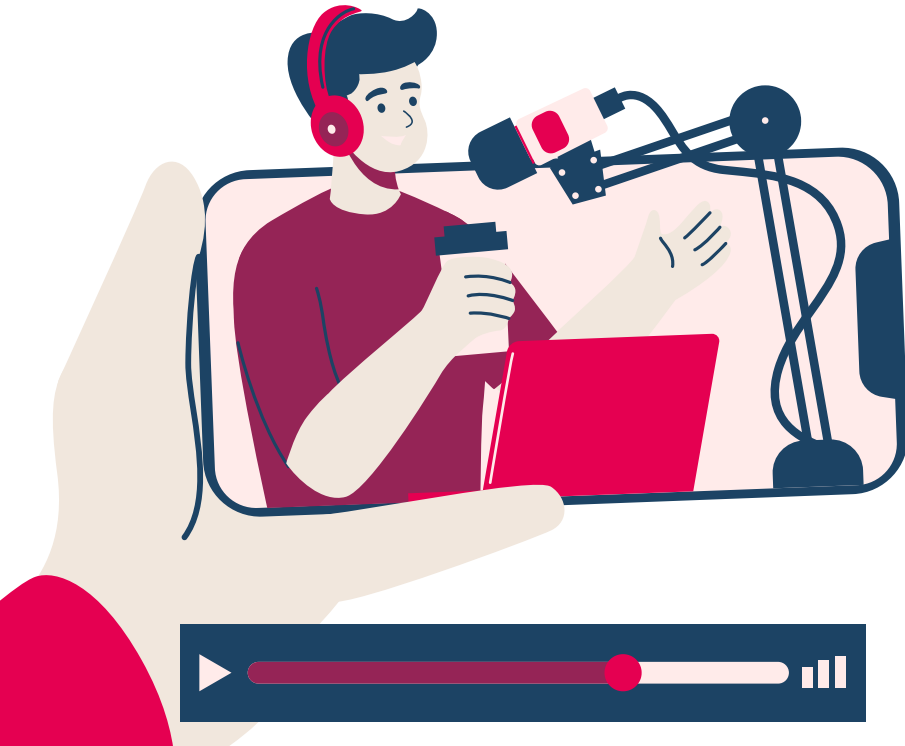
Güvenlik ve İzinler

Öğrenciler röportaj ya da çekim yapmadan önce okul politikanızı kontrol edin. İyi uygulama örnekleri şunlardır:

- Ses/video kaydı almadan ya da yüzler tanınabilir fotoğraf çekmeden önce izin alın.
- Açık rıza olmadan kamuya açık çıktılarda tek tek öğrencilerin adını kullanmayın.
- Yayın için okulun onaylı platformlarını kullanın. Paylaşmadan önce öğretmen nihai içeriği gözden geçirin.
- Dış paydaşlarla iletişimde okul e-posta kanallarını ve öğretmen gözetimini kullanın..

Haber/İçerik Formatları (Adım 3)

- ➔ ÇGS çıktıları; makale, fotoğraf, video ya da podcast olabilir ve bunlar çok daha büyük bir okul kampanyasının da kapısını açabilir. Öğrencilerin hedef kitlelerine ve topladıkları kanıtlara en uygun formatı seçmelerine yardımcı olun.

Yaygınlaştırma Fikirleri (Adım 4)

➔ Yaygınlaştırma “ekstra bir iş” değildir. Öğrencilerin etki yaratmayı ve yurttaşlık katılımını pratik ettiği son öğrenme adımıdır.

Okula Uygun Yaygınlaştırma Yolları

- Danışmanlık/rehberlik saatinde ya da törende sunum (grup başına 2 dakikalık kısa sunum).
- Yemekhane/kantin alanında sergi: afiş + hikâyelere yönlendiren QR kodlar.
- Okul web sitesi, bülteni ya da öğrenme platformu.
- Toplumla paylaşım: yerel kütüphane, gençlik merkezi, belediye toplantısı, yerel gazete.

Etkiyi Ölçmek (Basit Seçenekler)

- Görüntülenme, beğeni veya etkileşimi sayın (çevrim içi paylaştıysanız).
- Farkındalık ya da harekete geçme niyeti için “önce/sonra” mini anketi yapın (1–3 soru).
- Tek bir davranışı ölçün: Örneğin kampanya öncesi/sonrası bir hafta boyunca çıkan atık miktarını tartın.
- Alıntı toplayın: “Ne fikrini değiştirdi?” sorusunu sorun.

Farklılaştırma (11-16 ve 16+ Öğrenci Çalışma Kitapları)

Her iki yaş grubu da ÇGS'nin aynı 4 adımlı yapısını kullanır. Farkları, derinlik düzeyindedir.

11–16 Yaş İçin (Daha Erişilebilir Bir Yol)

- Araştırmayı çok yerelde tutun (okul kantini/yemekhanesi, beslenme çantaları, yakın çevredeki marketler).
- Basit veri kullanın: sayımlar, adetler, kısa anketler, etiketlenmiş fotoğraflar.
- Röportajları önce okul içinde sınırlayın (personel, akranlar).
- Tek bir net çözüme odaklanın ve gerçekçi bir eylem çağrısı ortaya koyun.

16+ Yaş İçin (Daha Zorlayıcı ve Derinleştirici)

- Paydaş çeşitliliğini artırın: Yerel STK'lar, karar alıcılar, çiftçiler, araştırmacılar.
- Daha güçlü kanıt kullanın: Birden çok kaynak, küçük hesaplamalar, karşılaştırmalı örnekler/vaka çalışmaları.
- Çözümlerin artı-eksi yönlerini açıkça değerlendirmeyi şart koşun (maliyet, uygulanabilirlik, eşitlik, beklenmeyen etkiler).
- Okul dışına taşan daha iddialı bir yaygınlaştırmayı teşvik edin (yerel medya vb.)

Ve Son Olarak...

Bu PLAN'EAT- ÇGS yolculuğunu tamamlayan öğrencileriniz gerçekten güçlü bir şey yaptı: Küresel bir meseleyi alıp yerelleştirdiler; kanıta dayalı, somut ve anlamlı hâle getirdiler. Gıda güvenliği ve iklim değişikliğini kendi hayatlarına ve yaşadıkları topluluğa dokunan bir yerden ele alırken, hayatta işlerine yarayacak becerileri de pratik ettiler (merak, eleştirel düşünme, adalet duygusu, yaratıcılık ve gerçek bir hedef kitleye net bir şekilde kendini ifade edebilme özgüveni).

İster tek derslik bir uygulama yapmış olun, ister kısa bir ders dizisi, isterse ÇGS eğitimi almış öğrencilerin öncülüğünde yürüyen okul geneli bir kampanya... Atılan her adım, gençlerin sürdürülebilirliği sadece "öğrenmekle" kalmayıp fikirlerini eyleme dönüştürdüğü bir kültürün oluşmasına katkı sağlar.

Öğrencilerin sesini desteklediğiniz, öğrenmeyi eyleme güçlendirdiğiniz ve yeni neslin araştırmasına, haberleştirmesine ve değişime ilham vermesine katkı sunduğunuz için teşekkürler...

Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı (**Foundation for Environmental Education - FEE**), 1981 yılında kuruldu. FEE, 85 ülkede 110'dan fazla üye kuruluşuyla dünyanın en büyük çevre eğitimi ağlarından biridir. Sürdürülebilir Kalkınma için Eğitim (ESD) alanında 40 yılı aşkın etkili deneyime sahip olan FEE, GAIA 20:30 stratejik planıyla; iklim değişikliği, biyoçeşitlilik kaybı ve çevre kirliliğinin yarattığı acil tehditlere karşı, beş programının tamamında iklim eylemini önceliklendirir.

PLAN'EAT, Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilen bir Horizon Europe araştırma projesidir. Proje; gıda sistemlerini ve gıda ortamlarını, sağlıklı ve sürdürülebilir beslenme alışkanlıklarını destekleyecek şekilde dönüştürmeyi hedefler.

İLETİŞİM
Foundation for
Environmental Education
Scandiagade 13
2450 Copenhagen
Denmark

info@fee.global
www.fee.global

İLETİŞİM
Foundation for
Environmental Education
Scandiagade 13
2450 Copenhagen
Denmark

education@fee.global
www.ecoschools.global

İLETİŞİM
PLAN'EAT is a Horizon
Europe research project,
bringing together 24
partners, running from
September 2022 to 2026.

jessica@fee.global
www.planeatcenter.com

Education toolbox © 2025 by FEE is licensed under CC BY-NC 4.0

